

METODIKA PRO NADANÉ DĚTI

Vyhledávání nadaných = identifikace

- je proces, obvykle s několika fázemi

1) Nominace

- nominujícím je obvykle rodič, učitel, vedoucí zájmového kroužku apod., který pozoruje projevy mimořádného nadání u dítěte

2) Screening – může se jednat o skupinovou metodu, hromadné mapování schopností dětí určitým diagnostickým nástrojem (výkonový test, dotazník, škála chování aj.)

3) Individuální vyšetření dítěte

- obvykle ve školském poradenském zařízení – diagnostika psychologická a speciálně-pedagogická

- pedagogická diagnostika – zmapování úrovně školních vědomostí a dovedností dítěte

Návazná opatření

- bez nich by identifikace neměla žádný význam
- jedná se o změny ve vzdělávání dítěte (např. návrh IVP)
- nasměrování dítěte a jeho rodiny např. na určitá specializovaná pracoviště, výběr volnočasových aktivit aj.

(zpracováno z příručky Vyhledáváme rozumově nadané žáky, metodická příručka VÚP v Praze, 2010 str. 7-8)

Hledáme nadané dítě aneb na co se může pedagog při pozorování dítěte ve škole zaměřit?

Pozorování projevů nadaných dětí:

1) V oblasti intelektu - nemusí vždy odpovídat dobrým školním výsledkům

- - Má žák v některém oboru výrazně nadprůměrné znalosti?
- - Má žák vynikající paměť?
- - Osvojuje si novou látku výrazně rychleji než ostatní?
- - Jsou jeho školní výkony velmi kolísavé/vždy nadprůměrné?
- - Projevu žák neobvyčejnou zvědavost?
- - Dokáže si samostatně vyhledávat a zpracovávat informace?
- - Objevuje souvislosti mezi jevy i tam, kde je ostatní nevidí?
- - Jak dlouho se dokáže koncentrovat na téma, které ho zajímá?
- - Řeší úspěšně komplikované problémy?
- - Dosahuje výrazně nadprůměrných výsledků ve většině vyučovacích oblastí, nebo je úzce zaměřen pouze na jednotlivé téma?
- - Má žák velmi širokou slovní zásobu?
- - Je jeho vyjadřování nezvyklé, často originální?
- - Rozumí lépe než ostatní abstraktním pojmům?

- - Klade otázky výrazně častěji než ostatní?
- - Má zájem o diskutování svých názorů?
- - Skáče ostatním často do řeči?
- - Doplnuje verbální projevy učitele či spolužáků svými poznámkami?
- - Vnáší velmi často do hovoru téma svého zájmu?
- - Projevuje specifický smysl pro humor?

2) V oblasti kreativity - schopnost přicházet s novými originálními nápady, nalézat neobvyklá řešení.

- - Má dobře rozvinutou představivost?
- - Volí často neobvyklé postupy?
- - Bývají jeho nápady často nezvyklé?
- - Rád věci komplikuje a potom hledá nová řešení

3) V oblasti učebního stylu - postup při učení

- - Je schopen se rychle adaptovat na nezvyklé učební prostředí?
- - Preferuje výrazně skupinovou či individuální práci?
- - Dokáže pracovat samostatně?
- - Odmítá/vyžaduje při práci přesné instrukce?
- - Jaký je jeho učební styl?
- - Zná a dokáže popsat své vzdělávací strategie?
- - Dokáže popsat své myšlenkové postupy?
- - Má pracovní tempo odlišné od ostatních?
- - Preferuje globální přístup k tématu?
- - Vnímá téma v širokém kontextu?
- - Brání mu přílišná preciznost odevzdat práci v termínu?
- - Dochází ke správným výsledkům i přes nedodržení stanoveného postupu?
- - Projevuje neochotu přerušit činnost, která ho zaujala?
- - Využívá při práci prvky vědeckého myšlení?
- - Zdůrazňuje nejednoznačnost výsledků a hledá paralelní řešení?
- - Má sklon k perfekcionismu?

4) V oblasti motivace – zájem o určité činnosti

- - Je žakovou motivací pro studium často touha nalézt pravdu či něco pochopit?
- - Zajímá ho vlastní téma více než známka či jiné ohodnocení, které za práci získá?
- - Dokáže na tématu, které ho zajímá, pracovat i delší dobu, případně se k němu vrátit?
- - Projevuje nespokojenost, nedaří-li se mu vyřešit problém, který ho zaujal?

4) V oblasti emocionální, osobnostní - velmi individuální

- - Projevuje žák výrazně zvýšenou citlivost na podněty, zejména pak v intelektové a emoční oblasti?
- - Je žák přehnaně kritický ke svému okolí i sobě samému?
- - Vyhýbá se riskování, soutěžení (není-li si jistý vítězstvím)?
- - Má velmi vyvinutý smysl pro spravedlnost?
- - Projevuje předčasný zájem o témata morálky a existenciální problémy?

- - Reaguje často impulzivně?
- - Má zvýšenou/sníženou potřebu emocionální podpory a přijetí okolím?

5) V oblasti sociální - jaké vztahy dítě navazuje s dospělými i vrstevníky

- - Jaké je postavení žáka ve třídě? Projevuje vůdcovské sklony, nebo stojí většinou mimo hlavní dění?
- - Má potíže v sociálních kontaktech?
- - Preferuje kontakty se staršími kamarády a dospělými?
- - Má potíže při adaptaci v nezvyklých situacích?
- - Porušuje často formální pravidla chování, školní řád?
- - Dostává se do problémů kvůli nerespektování autorit?
- - Vnímá dospělé jako rovnocenné partnery?
- - Je introvert? Odmítá často kolektivní činnost?
- - Dokáže se identifikovat s vrstevníky?
- - Vyžaduje nepřiměřenou míru pozornosti k vlastní osobě a zájmům?
- - Dokáže sebe a své názory obhájit před skupinou vrstevníků bez negativních emočních projevů?
- - Vyžaduje extrémní míru volnosti?

6) V oblasti tělesné

- - Existuje u žáka výrazný rozdíl mezi úrovní jeho intelektového a tělesného vývoje?
- - Jak vyspělá je jeho motorika? Jaký je vztah dítěte k pohybovým aktivitám?
- - Brání mu nezralost jemné motoriky v realizaci jeho nápadů?
- - Vyhýbá se sportovním aktivitám?

6) V oblasti zájmů a volnočasových aktivit:

- - Jak tráví žák volný čas? Jsou jeho koníčky neobvyklé pro jeho věk? (v mladším školním věku např. biologie, astronomie, historie, hlavolamy aj., později pak např. orientální jazyky, literární aktivity, šachy, vědecké bádání a mnoho dalších)
- - Má silně vyhraněné zájmy?
- - Studuje ve volném čase další cizí jazyky?
- - Hraje úspěšně deskové nebo počítačové strategické hry?
- - Chápe rychle pravidla nové hry? Vymýšlí dokonce pravidla vlastní, komplikovanější?
- - Preferuje ve volném čase intelektové

(zpracováno z příručky Vyhledáváme rozumově nadané žáky, metodická příručka VÚP v Praze, 2010 str. 11-14)

Ukázka dotazníku pro 1.–2. ročník ZŠ:

1. Má výbornou dlouhodobou paměť.
2. Hodně věcí si zapamatuje bezděčně.
3. Ve srovnání s vrstevníky se dovede lépe a déle soustředit.
4. Na svůj věk má pokročilou a bohatou slovní zásobu.
5. Četlo relativně plynule již před vstupem do školy.

- 6 . Čtení (ve smyslu aktivity, nikoli školního předmětu) patří k jeho oblíbeným činnostem.
7. Rádo čte encyklopedie a „náročnou“ literaturu.
8. Hovoří v rozvitých větách s vyspělou gramatickou stavbou.
9. Umí zajímavě a poutavě vyprávět.
10. Při nástupu do školy běžně psalo tiskacím písmem.
11. V matematice by zvládlo náročnější látku, než je probíraná.
12. Radost z počítání a zájem o matematiku byly u něho zřejmé při nástupu do školy.
13. Rychle porozumí nové látce z matematiky.
14. Rádo řeší různé hádanky a rébusy.
15. Má dobrý postřeh, upozorňuje na nesrovnalosti a rozpory (např. v informacích, věcech, jednání lidí).
16. Jeho odpovědi jsou mnohdy neobvyklé – využívá při nich svoji fantazii a nápady dále rozvíjí.
17. Má tendenci řešit zadané úkoly více způsoby.
18. Rádo vytváří něco nového – vlastní povídky, encyklopedie, modely, schémata, mechanické hračky apod.
19. Klade mnoho otázek, je zvědavý.
20. Má neustálou potřebu poznávat, svou pozornost zaměřuje na vše nové a neznámé.
21. Když ho nějaká činnost zaujme, někdy se do ní natolik ponoří, že nevnímá okolí.
22. Nerado dělá snadné a stereotypní úkoly.
23. Stává se, že se při vyučování nudí.
24. Začíná již projevovat zájem o určitou oblast poznání – uveďte prosím jakou:
25. Velmi těžce nese neúspěch.
26. Mívá kritické výhrady k výkonům spolužáků nebo autoritám.
27. Dovede s učitelem „diskutovat“ o učivu a vyžaduje logická zdůvodnění.
28. Rádo vyhledává společnost starších dětí nebo dospělých.

Ukázka dotazníku pro 3.–5. ročník ZŠ:

1. Usiluje o co nejpřesnější, fakticky správné odpovědi, používá v nich i cizí slova.
2. Učení mu/jí jde samo – zvláště v oblastech, které ho/ji zaujmou.
3. Má výbornou paměť, zapamatuje a vybaví si i velmi podrobné detaily.
4. Je schopen/schopna se učit sám/sama z učebnice nebo encyklopedie.
5. Dovede si vyhledat nebo zjistit informace, které potřebuje – například pro řešení úkolu.
6. Rychle nahlédne strukturu úkolu/problému, zejména v (doplňte předměty nebo oblast/i):
7. Je schopen/schopna dobře si vymezit postup činnosti nebo dílčí kroky vedoucí k vyřešení úkolů.
8. Rád/a navrhuje a používá alternativní způsoby řešení úkolů.
9. Pružně adaptuje vlastní způsoby řešení úkolu, například podle nových informací.
10. Stává se, že vynechává některé postupné kroky řešení a úkoly řeší tzv. zkráceným způsobem.
11. Postřehne vztahy a souvislosti mezi věcmi, jevy a událostmi, které spolužáci neregistrují.
12. Má rozsáhlé znalosti z různých oblastí (např. historie, politika, zeměpis,

elektrotechnika, chemie, vesmír aj.)

13. Své znalosti a vědomosti aplikuje v nových (i mimoškolních) situacích.
14. Klade investigativní (zjišťovací, pátrací, průzkumné) nebo provokativní otázky k učivu nebo dění kolem sebe.
15. Při běžném opakování a procvičování učební látky se nudí.
16. Vyžaduje logická zdůvodnění, proč se věci mají dělat daným způsobem.
17. Rád řeší různé netradiční a tvořivé úlohy (hlavolamy, hádanky apod.).
18. Baví ho/ji hry, ve kterých je nutné předvídat několik kroků dopředu (např. šachy a jiné deskové hry, různé počítačové strategické hry apod.).
19. Pokud nemá spolupracovníky, kteří jsou na odborné (mentální) úrovni jako on sám / ona sama, raději pracuje samostatně a vlastním tempem.
20. Preferuje ústní projev před písemným.
21. Těžce nese, když udělá chybu.
22. Vzhledem k věku má neobvyklé zájmy, jako jsou například globalizace, oteplování planety apod. – *uved'te jaké:*
23. Dlouhodobě a hluboce se zajímá (*zajímá/a*) o:
24. Rád/a čte (např. náročnější knihy, časopisy, články na internetu) – *uved'te, které žánry preferuje:*
25. Někdy bývá určitými činnostmi natolik pohlcen/a, že nevnímá okolí.
26. Je pro něho/ni typická vytrvalost v činnostech, které ho/ji zaujmou.
27. Stále něco vytváří – například vlastní povídky, encyklopedie, modely, schémata apod.
28. Má rád/a společnost starších žáků nebo dospělých.
29. Je kritický/á k chybám a nedokonalostem ostatních a upozorňuje na ně.
30. Otevřeně projevuje své emoce, například nadšení nebo znechucení.

Dotazník pro posouzení projevů žáka ve školním prostředí

(Metodický portál Výzkumného ústavu pedagogického v Praze)

Ukázka dotazníku:

1. Nachází souvislosti mezi získanými poznatky a reálnými situacemi.
2. Využívá získané zkušenosti nebo osvojené poznatky i v jiných, nových situacích.
3. Dokáže plynule přecházet mezi různými úkoly nebo činnostmi.
4. Dokáže se rychle zorientovat v úkolu a zjistit si potřebné informace pro jeho úspěšné řešení.
5. Zajímá se o detaily různých činností, jevů nebo fungování předmětů.
6. Aktivně si dohledává doplňující informace vztahující se k tématu, textu nebo k aktuálnímu dění.
7. Dokáže navrhnout zajímavý způsob řešení úkolu a pomůcky k jeho zpracování.
8. Dokáže přijmout a využívá i netradiční způsoby řešení úkolů.
9. Popisuje zajímavě různé jevy, předměty, události a zážitky.
10. Uplatňuje při řešení různých úkolů fantazii a představivost.
11. Přichází s vlastními projekty či úkoly, založenými na netradičním způsobu řešení nebo zpracování.
12. Zaujme svou činností druhé, případně je zapojí i do plnění úkolu.
13. Uplatňuje vlastní zkušenosti a názory.

14. Dokáže si samostatně zvolit a připravit vhodné studijní materiály nebo pomůcky k plnění úkolu.
15. Dokáže pracovat samostatně, aniž by se spoléhal na podporu okolí.
16. Hledá vlastní způsoby řešení úkolu a poradí si s případným problémem.
17. Dokáže se sám rozhodnout a vybrat si z nabízených možností způsob řešení úkolu.
18. Je schopen učit se sám prostřednictvím různých zdrojů.
19. Nerad řeší a dokončuje úkoly, které se mu zdají jednoduché nebo nezajímavé.
20. Nerad přerušuje nebo ukončuje činnost, která ho primárně zaujala.
21. Je netrpělivý až netolerantní, když jsou ostatní pomalí.
22. Odmítá dril, nebaví ho opakovat a procvičovat učivo.
23. Odmítá přijmout to, co mu připadá nelogické.
24. Nedokáže dodržet stanovená pravidla činnosti nebo hry.
25. Klade si vyšší cíle než většina jeho spolužáků.
26. Nad zadanými úkoly tráví více času než ostatní.
27. Má-li pocit, že něco nedokáže udělat perfektně, raději se do činnosti nepouští.
28. Dbá na to, aby jeho práce byla pečlivě zpracovaná, včetně detailů.
29. Je příliš sebekritický, svou práci často upravuje nebo předělává.
30. Chce se vyjádřit co nejpřesněji, opravuje se, používá odborné výrazy, cizí slova.

(zpracováno z příručky Vyhledáváme rozumově nadané žáky, metodická příručka VÚP v Praze, 2010 str. 20-24)

Nadaný ve vrstevnické skupině

Vrstevnické vztahy jsou pro rozvoj dítěte zásadní, interakce s vrstevníky umožňuje kognitivní vývoj, rozvoj sociálních dovedností, vývoj sebepojetí, utváření morálních a sociálních hodnot.

Nejčastější uváděné okruhy problémů nadaných

- v sociální oblasti – sociální izolace, konflikty, neschopnost přizpůsobit se skupinovému životu ve třídě
- osobnostní problémy – neadekvátní sebepojetí, nedostatek sebedůvěry, přecitlivělost.

Závěry z výzkumů poskytují různé informace:

- na jedné straně se má za to, že se nadané děti ocitají v izolaci, jsou spolužáky spíše odmítány
- na druhé straně výzkumy ukazují, že nadané děti se nijak výrazně neliší, jsou ve skupině oblíbené a zaujímají dominantní postavení, je třeba zdůraznit, že je mnoho bezproblémových nadaných.

Tannenbaum (1983) ve svém výzkumu zjistil, že obliba nadaného žáka záleží i na tom, zda se žák zabývá sportem či nikoli, sportovně orientovaní žáci jsou ve větší oblibě mezi spolužáky.

Nepopulární nadaní X populární nadaní

Nepopulární nadaní se liší od populárních nadaných v sociálním statusu rodiny, sebepojetí a hodnocení školní úspěšnosti. Nepopulární žáky učitelé hodnotí jako neiniciativní, přecitlivělé na kritiku, se sklony individualismu.

Přesvědčení o nepopulárnosti nadaných se zdá být příliš generalizované. Je otázka nakolik jsou uváděné problémy nadaných v sociální oblasti v souladu se skutečností nebo zda se mohou tyto problémy vztahovat pouze ke specifické skupině dětí s extrémně vysokým IQ (problémy s přizpůsobováním se, navazováním přátelství a autoritou (Nadání a nadaní, Hříbková, nakl. Grada, 2009, str. 144)

(zpracováno z publikace Nadání a nadaní, Hříbková, nakl. Grada, 2009, str. 141 – 144)

Závěr:

Pro každou společnost je důležité, aby podporováním potenciálu mladé generace vychovávala nadané studenty a žáky k zájmu o určité oblasti vědy či umění, dovolila jim vyniknout a dospět až k expertní činnosti v těchto oblastech. Je k tomu však potřeba vhodná koncepce, která by na úrovni celé republiky a napříč každou fází vzdělávacího systému (předškolní věk, školní věk od základní školy až po vysoké školy) dokázala nadané jedince, jejich rodiny, vychovatele a učitele podporovat.

Na místě je tedy otázka jaké školní prostředí nebo jaká škola je pro vzdělávání žáků optimální, tak aby nejlépe stimulovala jejich vývoj? Ve školním vzdělávání je hojně diskutovaná otázka segregace (vzdělávání ve specializovaných školách, třídách) nebo integrace (vzdělávání v běžném školství za upravených individuálních podmínek).

Segregovaná forma vzdělávání má hodně zastánců i v naší zemi, je orientovaná především na rychlejší postup v učivu. Má se za to, že dítěti se ve specializované škole dostane mimo jiné i vyřešení otázky nedostatku vhodných kamarádů, vzniku uspokojivějších sociálních vztahů. To se ovšem nepotvrdilo, spíše se zde vyostřuje snaha prosadit se ve skupině a snaha o získání pozice ve třídě. Při této formě vzdělávání obvykle učitelé a dospělí respektují zvláštnosti chování dítěte. Bude však v pozdější fázi vzdělávání (VŠ) či pracovním zařazení brán zřetel na tyto zvláštnosti? Pokud má specializovaná škola tendenci k vytváření rovnoprávné, neautoritativní komunikace mezi učiteli a žáky, snižuje tak možnost střetu zvláštností dítěte s reálným prostředím. Naučí se později jako dospívající či dospělý adekvátně řešit potíže v reálném, nechráněném prostředí?

(zpracováno z publikace Nadání a nadaní, Hříbková, nakl. Grada, 2009, str. 145 – 152)

Z posledních konferencí ECHA (European Council for High Ability) v Pamploně, Lahti, Praze

:

- Obecný posun ad segregačních trendů vzdělávání nadaných k integračním
- Odklon od psychologické problematiky k pedagogické problematice nadaných a vzdělávání
- Důraz na celoživotní vzdělávání (nejen zaměření na dětský věk)

(zpracováno z publikace Nadání a nadaní, Hříbková, nakl. Grada, 2009, str. 209)

PROBLÉMY NADANÝCH DĚTÍ, DVOJÍ VÝJIMEČNOST

Nadaní žáci tvoří skupinu, která má speciální výchovně vzdělávací potřeby. V této skupině jsou rovněž zastoupení nadaní s tzv. dvojí výjimečností (twice exceptional), což je nejčastěji odborníky vysvětlováno jako souběh mimořádného nadání s jinou diagnózou (smyslově a tělesně postižené, jedince se specifickými poruchami učení nebo chování, vícenásobně postižené). Dle odborníků se takovýchto jedinců v populaci nadaných vyskytuje 5-10 %. V odborné literatuře se také používá termín „handicapovaní nadaní“.

V běžné základní škole se nejčastěji můžeme setkat těmito kombinacemi rozumového nadání a souběžné další diagnózy:

- Nadané děti se specifickými vývojovými poruchami učení, zejména s dyslexií, dysortografií, dysgrafií.
- Nadané děti s poruchami chování ADHD, ADD.
- Nadané děti s Aspergerovým syndromem.

Společným znakem celé této skupiny je, že bývá obtížné ji identifikovat. Handicap a nadání se často vzájemně kompenzují, maskují, a proto se tyto děti mohou jevit jako průměrné.

Do skupiny nadaných se specifickými problémy zařazujeme i děti ze znevýhodněného sociokulturního prostředí.

Nadané děti se specifickými vývojovými poruchami učení, zejména s dyslexií, dysortografií, dysgrafií.

Souběh nadání a poruch učení způsobuje významný rozdíl mezi učebním potenciálem a aktuálním výkonem žáka.

Jurášková a další odborníci (Portešová, Baumová, Owen, Dixon) rozlišují nejčastěji tři typy nadaných s poruchami učení:

- **Identifikovaní nadaní s jemnými projevy poruch učení.** Nadání těchto dětí je zjevné a identifikované, zatímco poruchy učení jsou skryté, nerozpoznané. Vysokými schopnostmi nadaní kompenzují své problémy. Později se však rozdíl mezi očekávaným a aktuálním výkonem dále prohlubuje.
- **Identifikovaní jako děti s poruchami učení, nadání není rozpoznáno.** Poruchy snižují intelektuální výkony, nadání se neprojevuje, dochází k podhodnocování. Intelektové schopnosti těchto dětí se dále nerozvíjí, dítě nedostává odpovídající podnětné materiály, ztrácí motivaci a často na školu rezignuje.
- **Neidentifikovaní nadaní s poruchami učení.** Problémy těchto dětí jsou překryté nadáním. Výkony jsou v souladu s požadavky ročníku. Ve škole jsou hodnoceni jako průměrní, bez problémů, ve skutečnosti fungují na nižší úrovni, než jsou jejich schopnosti

Z uvedeného vyplývá, že rozpoznání těchto dětí je velmi problematické. Následující přehled uvádí typické rozvinuté kognitivní charakteristiky u nadaných dětí s SPU, kterých si může učitel nebo rodič všimnout:

- Dobrá schopnost řešit logické problémy

- Dobrá slovní produkce, slovník
- Tvořivost, divergentní myšlení
- Dobrá dlouhodobá paměť
- Abstraktní uvažování
- Lepší výsledek v náročnějších úkolech
- Vysoce tvořiví, imaginativní, zajímavé nápady
- Dobře zdůvodňuje, argumentuje
- Dobrý pozorovatel
- Zvědavost (klade mnoho otázek)

(Portešová, www.nadanedeti.cz)

Naproti tomu těžkosti se podle některých odborníků mohou projevovat hlavně v socioemoční sféře. Z těch nejběžnějších jsou to:

- nízké sebevědomí
- zvýšená úzkostnost
- nerealistická očekávání (příliš vysoká či nízká)
- strach ze selhání
- zvýšená kritičnost vůči sobě i okolí
- snížené sociální dovednosti

Náprava poruchy učení pomůže dítěti zlepšit se v dané oblasti a nelze ji pominout. Může být však pro nadaného málo stimulující. Proto se ve vzdělávání doporučuje kromě reedukace i podporování a rozvíjení silných stránek a schopností žáků, využívání alternativních zdrojů informací, častější zařazování moderních technologií, obměňování způsobů a metod práce.

Nadané děti s poruchami chování (ADHD, ADD).

Nejčastější příčinou poruchy chování dítěte, se kterou se ve škole setkáme, bývá syndrom ADHD a ADD. Syndrom ADHD se projevuje permanentně sníženou pozorností, impulzivním chováním a hyperaktivitou. Syndrom ADD zahrnuje jen poruchu pozornosti.

Nadané děti se mohou ve škole nudit, v důsledku toho vyrušují, nedávají pozor, upozorňují na sebe nevhodným chováním. Toto chování může působit velmi podobně jako projevy sy ADHD, ADD. Tím se zvyšuje riziko překrytí nadání syndromem ADHD a naopak, častěji může dojít k chybným diagnózám a závěrům. Proto je důležité cílenou diagnostikou určit příčinu potíží v chování.

Nadané děti s Aspergerovým syndromem

Aspergerův syndrom patří mezi pervazivní vývojové poruchy. Jde o celoživotní neurovývojovou poruchu, která má vliv na sociální a komunikační schopnosti jedince. Z toho plyne narušení v oblasti komunikace, sociální interakce a představitosti. (Portešová, www.nadanedeti.cz)

Odborníci, zabývající se problematikou poruch autistického spektra, uvádějí následující typické znaky Aspergerova syndromu:

- Fascinace vybranými oblastmi zájmu

- Problémy v interakci s vrstevníky, preference komunikace s dospělými
- Zvláštnosti v řeči a používání jazyka a komunikace
- Nižší flexibilita, špatné přizpůsobování se změnám
- Obrazové a asociativní myšlení

U dítěte s AS i intelektově nadaného dítěte lze najít mnoho podobných rysů. V případě podezření na AS syndrom je třeba zajistit včasnou diagnózu, aby se vhodným, zejména psychologickým a speciálně pedagogickým vedením, předešlo možným problémům v pozdějším období.

Nadaní ze znevýhodněného socio-kulturního prostředí

Nadané děti ze znevýhodněného prostředí většinou nemají podmínky pro rozvíjení svého potenciálu, nejsou dostatečně stimulované, nemají dostatek podnětných materiálů a pomůcek, jejich nadání nebývá podporováno ani oceňováno. Důležitou roli hraje rodinné zázemí, které může mít omezené finanční prostředky, slabé nebo odlišné vzdělávací tradice.

Je třeba vzít v úvahu i příslušnost k jiné národnosti či etniku. Tato okolnost ovlivňuje rozvoj mimořádného nadání zejména v období nedostatečné znalosti vzdělávacího jazyka.

Pro nadané ze znevýhodněného socio-kulturního prostředí jsou podle Clarkové (1992) typické tyto projevy:

- schopnost smysluplně pracovat se symbolickými systémy typickými pro danou kulturu
- schopnost logicky přemýšlet, dostanou-li vhodné informace
- schopnost analogicky zdůvodňovat
- schopnost aplikovat vědomosti do nových situací

Také u nás máme možnost se čím dál více setkávat s dětmi z odlišného socio-kulturního prostředí. Vyhledávání a speciální vzdělávání nadaných dětí z této skupiny může být jednou z forem jejich podpory.

PODVÝKONNÍ NADANÍ, NADANÉ DĚTI SE ŠPATNÝMI ZNÁMKAMI VE ŠKOLE

Underachievers, tedy ti, jejichž výkon je pod úrovní jejich schopností, jsou dosud nevyřešeným problémem. Nejsou homogenní skupinou, příčinou jejich neúspěchu nemusí být nedostatek motivace, jak se mnozí laici, ale i odborníci, domnívají. Mohou být dokonce velmi angažovaní a pokročilí v oblasti svých zájmů, která však není totožná s právě probíraným učivem. (Vondráková, E.: Co můžeme udělat pro rozvoj talentů)

„Underachievement“ (překládáno do češtiny jako podvýkon) je rozpor mezi schopnostmi dítěte a podávaným, školním výkonem. Může být pouze situační nebo být problémem dlouhodobým, s různou intenzitou projevů od mírných až po závažné, může se však týkat nejen nadaného dítěte.

Podle odborníků (Porterová, Khatena, Montgomeryová, Clarková, Boekaertsová a jiní) se tato skupina vyznačuje některou z následujících charakteristik:

- nízká motivace a aspirace
- slabé školní návyky a nezodpovědnost
- malý zájem o školní činnost, ale větší zájem o mimoškolní aktivity
- slabá úroveň přizpůsobení
- rebelantství a vyrušování
- nedůslednost, selhávání při kompletaci školní práce
- nízké sebevědomí a negativní sebeobrana
- lepší zručnosti v ústní produkci než v písemných úlohách
- defenzivita, rafinovanost v sebeospravedlňování
- odpor k rutinním činnostem a drilu

Tento stav má příčiny vnější (škola, rodina, vrstevníci) i vnitřní (osobnost) a často se tyto příčiny vzájemně kombinují.

Dosud nedoceněný je vliv vrstevníků. Projevovat se jako nadaný vyžaduje určitou dávku odvahy. Odlišnost ohrožuje sociální zařazení dítěte, zejména jeho přijetí spolužáky. Způsoby, jak se s touto situací vyrovnat, mohou být různé. Nadaný např. může odmítnout a popřít své nadání ve snaze začlenit se co nejlépe do kolektivu vrstevníků. Jiný naopak tuto snahu vzdá a zcela se ponoří do svého oboru, vše ostatní vytěsňuje. Je potřeba nadaným pomoci tento konflikt mezi jejich úspěšností a přijetím v kolektivu vrstevníků zvládnout, aby mohli adekvátně rozvinout své schopnosti, zůstali aktivní a nezávislí, a při tom jejich vztahy s vrstevníky byly bezproblémové.

MOŽNOSTI PRÁCE S NADANÝMI DĚTMI VE ŠKOLE

„Práce s nadanými, tvořivými, avšak nekonformními jedinci je velmi náročná a vyžaduje kvalitní, vynalézavé a odolné pedagogy, schopné porozumět jejich leckdy netradičnímu a složitému vnitřnímu světu.

Základem péče o nadané je práce s nimi ve školách - základních a středních. Zájmová činnost je pak nezbytným doplňkem.“ (Vondráková, E.: Učitelství č. 3 a 4, 2001). Školy mají velký vliv na úspěšnost nadaných dětí. Omezování nebo potlačování duševních schopností u nadaných dětí může vést ke ztrátě motivace, k výchovným potížím i k trvalým negativním psychickým následkům. Proto je potřeba vytvořit takové podmínky, aby se všichni žáci, ať vysoce či málo nadaní, mohli vyvíjet přiměřeně svým schopnostem.

Východiskem pro úpravu vzdělávání nadaných na základní škole mohou být „Potřeby nadaných žáků“, jejichž přehled uvedla PhDr. Mazačová ve své prezentaci „Metody práce s nadaným žákem na 1. stupni ZŠ a způsoby hodnocení nadaných žáků“. Doporučuje:

- Poskytovat rozsáhlý základ informací z různých oblastí
- Rozvinout základní pojmy a schopnosti pro podání maximálního výkonu
- Zajistit učební aktivity přiměřené úrovni
- Zajistit přístup k informacím a samostudiu
- Rozvíjet tvořivé myšlení a myšlení k řešení problémů
- Rozvíjet divergentní myšlení
- Rozvíjet konvergentní myšlení

- Podporovat vývoj sebeuvědomění, sebereflexe
- Podněcovat k tvorbě cílů vyšší úrovně
- Rozvíjet autoregulaci, disciplínu v učení, vůli
- Rozvíjet sociální vztahy s ostatními žáky

Specifikace práce s nadaným žákem ve škole

Nadaní žáci jsou vzděláváni na základě principu integrace s využitím speciálních metod, postupů, forem a způsobů vzdělávání, didaktických materiálů. Odborná pomoc je jim poskytována ve školských poradenských zařízeních.

Vzdělávání nadaných, stejně jako žáků s jinými typy speciálních vzdělávacích potřeb, se opírá o dva základní principy – princip individualizace a současné diferenciaci vyučovacího procesu (členění žáků podle vstupních znalostí, schopností a dispozic s cílem vytvořit pro ně optimální vzdělávací podmínky, které odpovídají jejich předpokladům).

V publikaci „Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka“ shrnuli autoři základní zásady práce s nadanými, které umožňují co nejlepší realizaci jejich potenciálu:

- 1) Umožnit pracovat rychlejším tempem
- 2) Méně procvičovat, umožnit postup dopředu
- 3) Náročnější výuka
- 4) Nezávislost (samostatnost při práci, ke které však musí být vedeni, aby na ni byli připraveni)
- 5) Kreativní myšlení a divergentní úkoly
- 6) Abstraktní úkoly
- 7) Kontakt s intelektovými vrstevníky
- 8) Zkušenostní učení (s aktivní rolí žáka)
- 9) Umožnit ranou specializaci v rámci výuky
- 10) Opora o vlastní zájmy

Zkušenosti z výuky nadaných v zahraničí nabízí řadu systémů, které se osvědčily. Zmíněné systémy často fungují paralelně; není možné stanovit jen jeden přístup jako nejlepší pro vzdělávání všech nadaných dětí. „Konkrétní typ školy, její uspořádání a metody výuky, které škola praktikuje v souvislosti s pedagogickou péčí o nadané děti, volí rodič po konzultaci s učiteli a psychology. Tato volba se odvíjí zejména od aktuálního profilu schopností, osobnosti a od adaptačních, sociálních a emocionálních charakteristik nadaného dítěte.“ (Portešová, www.nadanedeti.cz)

Ve světě existuje celá řada variant vzdělávání nadaných dětí. Některé se zaměřují více na obsahovou stránku výuky, jiné na organizaci výuky; v praxi se setkáváme převážně s kombinací obojího.

Přístupy v práci s nadanými

Nejčastěji se využívají prvky dvou hlavních přístupů – **akcelerace a obohacování (enrichment)**.

Akcelerace

Urychlováním se rozumí předčasný vstup do vzdělávacího procesu daného stupně vzdělávání nebo urychlený proces vzdělávání nadaného žáka - přeskočení jedné nebo několika tříd (maximálně dvou), časný přechod na navazující školy nebo univerzitu. Díky úpravám učiva postupuje mimořádně nadaný žák školními osnovami, mnohem rychleji než ostatní děti - a to v jednom nebo i více předmětech. Průběh vzdělávání je podrobně monitorován v individuálním vzdělávacím plánu, který je nezbytným podkladem. Tato forma se doporučuje dětem s celkovým nadprůměrným nadáním, s rychlým učebním tempem a velmi dobrou schopností sociální adaptace. Při její realizaci je důležité zvážit emocionální a sociální zralost nadaného žáka. Nutností je zajištění návaznosti dalšího vzdělávání, jinak tento postup ztrácí smysl.

Obohacování normální výuky, osnov

Enrichment znamená obohacování normální výuky. Učivo pro běžnou třídu je, v rámci tohoto přístupu, rozšiřováno a prohlubováno, zároveň se podporuje rozvoj vyšších mentálních procesů, tvořivosti. Dítě obvykle zůstává v běžné třídě, probírá však značně rozšířenou látku. Může tak obecně v rychlejším tempu zvládat více učební látky než jeho spolužáci. Důležité je, aby takto uspořené čas byl využit ve prospěch dítěte a dodatečně připojená látka navazovala na schopnosti a potřeby daného žáka.

Enrichment lze uskutečňovat různými způsoby - rychleji může nadaný žák zvládnout jen některý předmět nebo učebnici, lze podporovat zájmové oblasti jako hudbu, cizí jazyky, historii. Při volbě oblasti je rozhodující osobní vlna žáka. Nezbytné je, aby byla k dispozici dobře vybavená knihovna a dostatek studijních materiálů, informační technologie.

Obohacování vzdělávání respektuje tři základní roviny:

- rozšiřování učiva tak, aby učivo postihovalo mezioborové vztahy
- prohlubování učiva tak, aby obsahovalo další podrobnosti a detaily o probíraném tématu
- obohacování učiva, které již nad rámec vzdělávacího programu a vychází také vstříc individuálním zájmům jedince

V rámci tohoto přístupu je vhodné zapojit nadané děti do různých soutěží, přehlídek, olympiád, využívat exkurzí, externích přednášek, navázat spolupráci s dalšími odborníky (např. z SŠ, VŠ), zájmovými sdruženími apod.

Organizační formy

Nadané žáky můžeme integrovat (vzdělávat je v běžné třídě s ostatními dětmi) nebo segregovat (zařadit je do speciálních skupin, tříd, škol pro nadané děti). Jako hlavní forma péče o nadané děti u nás je v současnosti nejčastěji využívána individuální integrace v běžné třídě, případně tzv. přechodná forma mezi segregací a plnou integrací.

Péče o nadané děti v rámci běžné třídy

Předpokladem realizace tohoto přístupu je správná identifikace nadaného a jeho potřeb. Při ponechání nadaného v běžné třídě musí jít o skutečně důslednou integraci podpořenou individuálním výukovým plánem nebo plánem dalších postupů práce. Výhodou je, že si třídní učitelé mohou individuální program žáka sami organizovat. Nadaný nemusí měnit kolektiv, na který již bývá zvyklý, a také spolužáci mohou na zajímavém programu participovat. Není však jednoduché sladit práci ostatních žáků s potřebami nadaného, klade to na pedagoga vysoké nároky – více času na přípravu, větší pohotovost a námahu během vyučování, dělení pozornosti.

Vondráková shrnula obecné pokyny, které pedagogům mohou pomoci při práci s nadanými žáky v běžné třídě:

- učitel by měl vědět, co už žáci znají
- měl by dát najevo, že to ví
- nenutit je opakovat základní úroveň učiva jenom proto, že ji právě probírají se třídou
- místo práce na základní úrovni by měl poskytnout možnost zúčastnit se činností stimulačních další rozvoj
- zjistit, jaké jsou jejich zájmy, a zohlednit je při přípravě projektů
- poskytnout jim určitou volnost ve způsobu, jakým využijí ušetřený čas
- dovolit jim v učení postupovat rychleji než jejich spolužáci
- nechat je při učení často užívat techniky vlastního objevování a vyhnout se dominantním výukovým metodám
- důvěřovat jejich schopnosti učit se netradičními způsoby
- pomoci nadaným žákům najít jim podobné vrstevníky
- motivovat je možnostmi vlastního výběru
- dopřát jim hodně zkušeností se stanovováním vlastních cílů a hodnocení vlastní práce

Dále je nutné rozšíření obvyklých výukových materiálů určených pro ostatní žáky. Výhodný je třístupňový model:

- nabídka doplňkového materiálu – další úkoly podobného typu, které žák řeší po dokončení svého úkolu
- nabídka alternativního materiálu – žák řeší společné téma se třídou, úkoly jsou však náročnější
- nabídka alternativní činnosti – po dokončení společných úkolů může žák pracovat na předem domluvených činnostech, nejlépe těch, ve kterých vyniká. Nelze však tento čas věnovat jeho slabším stránkám např. „Když jsi hotov, napiš ještě dva řádky v písance. Víš, že ti psaní moc nejde!“

Doplňkové a alternativní činnosti by měly být vždy ukončeny tak, aby měl žák zpětnou vazbu, cítil ocenění (pedagogem i třídou) a uspokojení.

Další možný způsob diferencovaného vzdělávání doporučuje Eyrová (2001) – **metodu MMM** (musí, měl by, může). Učitel zadává žákům tři různé úlohy – první je základní, pro každého žáka. Druhá je určena těm, kteří skončí dříve a bez obtíží. Třetí je pro nejmotivovanější žáky a vypracování je dobrovolné.

Skupina několika nadaných dětí v rámci jedné třídy

Při realizování tohoto modelu se spojí rozumově nadané děti z jedné třídy do skupiny. Tato skupina se učí jako celek podle speciálního programu v rámci běžné třídy. Nadaný žák má dobré podmínky pro upevňování sociálních vazeb i pro rozvoj intelektových schopností. Tato forma klade samozřejmě vyšší nároky na pedagoga.

Skupina nadaných dětí v rámci jednoho ročníku

Nadané děti z jednoho ročníku docházejí na vybrané předměty do speciální skupiny a na další předměty se opět vrací do své kmenové třídy. Žáci mají větší příležitost kontaktovat se s podobně nadanými, což je rozvíjí zejména v sociální oblasti, zároveň jsou stále v kontaktu se svými vrstevníky. Tento model je velmi náročný na organizaci a rozvrh. Žádoucí je vytvořit funkci speciálního učitele, případně koordinátora výuky nadaných.

Speciální třídy (skupiny) pro nadané žáky v běžné škole

Nadané děti jsou začleněny do speciálních tříd pro nadané žáky. V těchto třídách obvykle vyučuje jeden nebo více učitelů, kteří mají speciální vzdělání v oblasti péče a vzdělávání nadaných dětí. Učitelé pracují s homogenní výkonnostní skupinou a mohou tak postupovat velmi rychle. Taková třída však bývá obvykle jen jedna ve větším městě, což často vyžaduje dojíždění nebo stěhování se.

Individuální vzdělávací plán

Nezbytným podkladem individuální péče o nadané na běžné škole je individuální vzdělávací plán (IVP), který stanovuje rozsah a obsah vzdělávacích opatření. O IVP žádají rodiče žáka, povoluje ho pak ředitel školy. Předcházet by mělo individuální vyšetření žáka ve školském poradenském zařízení, které se na problematiku mimořádně nadaných zaměřuje. Následná poradenská péče o žáka je koordinována a zajišťována poradenskými pracovníky školy (výchovný poradce, školní psycholog/školní speciální pedagog).

IVP specifikuje vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných. Vytváří ho škola (pověření pracovníci školy), ve spolupráci s žákem a jeho rodinou, bezprostředně po nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění mimořádného nadání. Podkladem jsou doporučení pracovníků školských poradenských zařízení. Předpokládá se průběžné doplňování a úpravy v průběhu školního roku. IVP není nutné vypracovávat pouze v případě, že vzdělávání žáka nevyžaduje úpravy obsahů vzdělávání a změny organizace jeho výuky.

Tento dokument:

- je závazný pracovní materiál pro všechny, kteří s žákem pracují
- vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky, souhlasu zákonného zástupce žáka

- umožňuje žákovi pracovat podle úrovně jeho znalostí a schopností individuálním tempem, ten nepracuje ve stresu a uvědomuje si pomoc ze strany školy, učitele
- plní motivační funkci - žák má před sebou úkoly, které jeho vývoj „táhnou“; možnost pracovat na úrovni svých schopností a intelektu jej aktivizuje

Individuální vzdělávací plán by měl obsahovat:

- závěry psychologických (speciálně pedagogických) vyšetření – osobnostní specifika žáka a jeho studijní předpoklady (včetně zvláštností), popis oblasti, typu a rozsahu nadání, vzdělávací potřeby mimořádně nadaného žáka
- údaje o evidenci žáka v některém ze školských poradenských zařízení
- závěry pedagogické diagnostiky, které dokládají aktuální stupeň dosažených vědomostí, dovedností a návyků
- způsob organizace výuky žáka, vzdělávací model pro nadaného žáka (akcelerační, obohacující, kombinace...)
- úpravy vzdělávacích obsahů - časové a obsahové rozvržení učiva, konkrétní metody práce (např. projektové úkoly), způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení a klasifikace, úpravu zkoušek
- seznam nezbytných učebních pomůcek, učebnic a materiálů, které běžně nepoužívají ostatní žáci v dané třídě a v daném předmětu
- určení osoby ve škole, která bude dohlížet na plnění IVP; dále osoby, které budou na vzdělávání nadaného žáka participovat
- předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků, které s sebou speciální péče o tohoto žáka přinese

Součástí IVP je harmonogram plánovaných opatření ve vzdělávání a následné zhodnocení jeho plnění. O obsahu, průběhu vzdělávání a další péči poskytované žákovi ve škole provádí záznam pověřený pracovník školy (obvykle třídní učitel) ve spolupráci s koordinátorem tvorby ŠVP, výchovným poradcem, participujícími učiteli, případně se školním psychologem nebo speciálním pedagogem.

V příloze č. 1 uvádíme verzi IVP doporučenou VÚP Praha

Navrhovaná struktura individuálního vzdělávacího plánu (IVP) je pouze strukturou doporučenou, škola ji tedy pro tvorbu IVP mimořádně nadaného žáka může, ale nemusí využít.

PŘÍKLADY VHODNÝCH METOD A ČINNOSTÍ PRO PRÁCI S NADANÝMI:

Vhodných metod, forem, postupů, činností, které je možné při práci s nadanými využít, je celá řada. Některé jsou v našich školách běžné, další jsou známy méně. Při výběru záleží na osobnosti pedagoga, na cíli, kterého chce dosáhnout. Tato příloha je koncipována jako praktická pomůcka pro pedagogy - obsahuje příklady, popisy, vysvětlivky, které mohou inspirovat při práci s nadanými žáky. Jsou volně vybrány z dostupných pramenů a parafrázovány.

Výborně motivuje nadané žáky **učení v souvislostech, projektové metody a vyučování, problémové vyučování, pozorování a manipulace, výzkum, plánování, úlohy rozvíjející odhad, vytváření modelů, experiment, didaktické hry, dramatizace.** Méně obvyklé jsou dále vysvětleny.

Kreativitu a divergentní myšlení (tj. produktivní typ myšlení, který na jeden podnět, otázku nebo problémovou situaci nabízí větší počet řešení, odpovědí, nápadů) rozvíjí u žáků např. metoda brainstormingu, tvořivé úlohy, kreativní čtení a psaní, úlohy s nejednoznačným řešením, hádanky, hlavolamy, jazykové hříčky, originální řešení daných témat, umělecké činnosti.

Brainstorming ("bouře mozků", volně se překládá i jako burza nápadů) je skupinová technika zaměřená na generování co nejvíce nápadů na dané téma. Je založena na [skupinovém výkonu](#). Nosnou myšlenkou je předpoklad, že lidé ve skupině, na základě podnětů ostatních, vymyslí více, než by vymysleli jednotlivě. Využívá se také jako výuková metoda; hlavním smyslem brainstormingu je vyprodukovat co nejvíce nápadů a potom posoudit jejich užitečnost.

Brainstorming má svá pravidla: vytváření co nejvíce nápadů, naprostá volnost v produkci nápadů, jejich zapisování, inspirace již předloženými nápady, nepřipouští se kritika ...

Vyšší úrovně myšlení (analýza, syntéza, hodnocení) lze rozvíjet úlohami s nejednoznačným zadáním, úkoly s více pravidly nebo řešením ve více krocích, problémové a otevřené úlohy, výjimky z pravidel a paradoxy, mentální mapování, úlohy a hry pro rozvoj logického myšlení a argumentace. Analytické úlohy jsou zaměřeny na rozklad, objevování, dávání do vztahů, kritický rozbor a zjednodušení. Syntetizující úlohy využívají kombinace, modifikace, adaptace, rozvíjejí, odvozují a vytvářejí nové. Při hodnocení žáci rozhodují, diskutují, kritizují, oceňují, ověřují, testují a zdůvodňují svá stanoviska.

Nejčastěji používané pojmy, které nám pomáhají tyto myšlenkové operace rozvíjet:

Analýza = vyčlenit, rozlišit, porovnat, rozebrat, odhadnout, zmapovat, udělat přehled....

Syntéza = sloučit, vytvořit, vyřešit, sestavit, vymyslet, zahrát (roli), objevit, zinscenovat, vyrobit, interpretovat, zevšeobecnit, uspořádat podle významu, nabídnout jiné řešení...

Hodnocení = zhodnotit, zvážit, posoudit, napsat posudek, rozhodnout, doporučit, rozpoznat, vyjádřit se

Diskuse (výměna názorů, rozprava, rozhovor) je taková forma komunikace (učitele a žáků), při níž si všichni účastníci vzájemně vyměňují názory na dané téma, na základě svých znalostí uvádějí argumenty pro svá tvrzení, a tím společně nacházejí řešení daného problému. Cílem není rozhodovat, nýbrž věc pečlivě rozebrat z různých stránek, shromáždit argumenty a případně připravit půdu pro rozhodnutí. Diskuse rozvíjí u žáků schopnost aktivně a pohotově využívat myšlenkové operace, formulovat podstatu problému, přesně se vyjadřovat.

Diskuse od účastníků vyžaduje:

- *věcnost*: věnovat se tématu a argumentovat, nikoli napadat nebo překřikovat,

- *otevřenost*: nevyklučovat nikoho, kdo může k danému tématu přispět;
- *pocitivost*: podstatné informace nesmějí účastníci zatajovat nebo tvrdit něco, čemu sami nevěří;
- *trpělivost*: pochopení argumentů druhého může vyžadovat čas;
- *zdvořilost*, která vyjadřuje společný zájem všech na každé věcné informaci.

Zkušenost ukazuje, že taková diskuse může být pro hlubší poznání složitých jevů velmi užitečná, protože překonává přirozené jednostrannosti účastníků a zvyšuje pravděpodobnost, že se na nic důležitého nezapomnělo.

Situační metody navazují na tradiční požadavek spojení školy se životem. Spočívají v řešení problémů, které vycházejí z nějaké skutečné události, konfliktu nebo střetu zájmů v aktuální sociální situaci.

Inscenační metody bývají v různých pedagogických koncepcích označovány různými termíny, jako dramatická výchova, hraní rolí, interakční hry apod. Jejich podstatou je sociální učení v modelových situacích.

Metody využívající **moderní technické prostředky** – televizní výuka, výuka podporovaná počítačem, E-learning.

Heuristické metody (Heuristika – nalézání, objevování) jsou zaměřeny na tvůrčí řešení problémů. Na rozdíl od tradičních postupů učitel nesděljuje žákům poznatky přímo v hotové podobě, ale vede je k tomu, aby je samostatně objevovali. Především na počátku tento proces objevování iniciuje, usměrňuje nebo i řídí. Snaží se získat žáky pro samostatnou poznávací činnost různými způsoby, které mají vyvolávat jejich zájem a potřebu objevovat. Může například klást problémové otázky, upozorňovat na různé problémy a rozpory, seznamovat se zajímavostmi apod. Tyto postupy při správné aplikaci mohou u žáků zdokonalovat schopnosti vnímání a pozorování, rozvíjet fantazii a imaginaci, vést je k osvojení metod a technik samostatné práce, rozvoji kritického a divergentního myšlení i dovednosti zpracovávat informace.

Nejběžnější heuristická metoda je pokus a omyl, další příklady postupů byly vybrány z [Pólyovy](#) knihy "Jak to vyřešit":

- Podívejte se na problém.
- Pokud mu nerozumíte, zkuste si nakreslit obrázek.
- Pokud nemůžete najít řešení, zkuste předpokládat, že ho máte a podívejte se, jestli z něj nemůžete získat postup („práce odzadu“).
- Jestliže je problém abstraktní, zkuste nejdříve řešit konkrétní příklad

Model otáčivých dveří - Joseph Renzulli tento model postavil na dobrovolnické bázi, do programů pro nadané žáky nejsou předem selektováni a testováni. Naopak jim poskytuje "otevřené dveře". Nechává žáky, kteří mají o rozšiřující program zájem, aby se sami přihlásili. Obsah programu je však velmi náročný a nedovolí neproduktivním žákům setrvat - dveře se znovu otočí a v programu zůstávají jen ti nejschopnější

Vrstevnické učení (žák ve třídě funguje jako tutor) – po dohodě s pedagogem žák vede hodinu nebo její část, prezentuje svou práci či znalosti. Tuto metodu není vhodné využívat příliš často a musí být ze strany žáka dobrovolná.

Debrujárské aktivity (debrujár = slovo je francouzského původu, vzniklo ze slov „débrouillard“ - šikovný, obratný a „se débrouiller“ - objevovat, pomoci si v těžkostech, umět si poradit.) jsou aktivním procesem učení se s důrazem na rozvoj smyslu pro zodpovědnost, rozvoj experimentálních a intelektuálních schopností, přičemž respektuje zájmy dětí. Věda je poučením, ale i zábavou.

Jejich filozofie je založena na pěti hlavních principech. Činnost a pokusy, kterých by se měli zúčastňovat mladí musí:

- dovolovat samostatný rozvoj dítěte
- dávat dítěti zábavné činnosti, které stimulují a probouzejí jejich zájem o vědu
- využívat otevřenost dítěte k vědeckým jevům, se kterými se setkává v každodenním životě
- rozvíjet zvědavost a smysl pro zodpovědnost dítěte
- být návazná na úroveň rodinnou, školskou a sociální

Debrujáři se sdružují v celostátní organizaci dětí, které baví dělat pokusy a dozvídat se mnoho zajímavých věcí. Kluby fungují po celé České republice a jsou zařazeny do sítě Mezinárodní federace malých debrujárů FIPD, jejímž sídlem je Quebec v Kanadě.

Autorka PaedDr. Nataša Mazáčová, Ph.D. ve své prezentaci „Metody práce s nadaným žákem na 1.stupni ZŠ a způsoby hodnocení nadaných žáků“ rozdělila vhodné činnosti podle druhu nadání:

Aktivity pro rozvoj logicko matematického nadání:

- úlohy problémového charakteru (Pizza, Most, Věž...)
- badatelské úlohy
- pokusy (debrujárské aktivity, odhadování délek, obsahu, množství)
- vymýšlení experimentů, projekty
- jakékoliv početní činnosti, výpočet šancí, pravděpodobnosti, hledání možných způsobů řešení
- navrhování početních úloh
- strategické hry - šachy, dáma
- přiřazování pojmů, obrázků, znaků
- chronologické řazení
- pokračování řady
- tvorba pravidel
- hledání odpovědí na zajímavá témata: kde končí vesmír; co je to černá díra; jsme v létě blíž u Slunce; co se stane, až umřeme?
- matematické pohádky
- řešení logických hádanek, rébusů, křížovek, sudoku
- dokončování příběhu

Aktivity pro rozvoj jazykového nadání:

- Tvorba jazykového portfolia, úlohy na čtení s porozuměním
- Volné psaní na zajímavá témata: dům mých snů, co by se stalo, kdyby...,co se děje v mém mozku, když se učím,když přemýšlím.....,
- Brainstorming na různá témata
- Psaní textů vědecko-fantastického obsahu, příběhů s detektivní zápletkou, vtipů, dopisů, deníků, básní, příběhů, článků do školního časopisu, tvorba vlastních knih, časopisů, tvorba textu na zadaná slova, slohové práce na různá témata, vlastní volný překlad textů z cizího jazyka
- Dramatizace, hraní rolí situační, simulační metody, dokončování příběhů, pohádky: jak bude příběh pokračovat?
- Práce s textem: analýza textu, výběr klíčových slov, tvorba osnovy, vlastní převyprávění textu, příběhu....
- Řešení a sestavování křížovek, hádanek, přesmyček slovních hříček...
- Vyhledávání informací z příruček, novin, encyklopedií
- Generátor otázek, Putovní mikrofon: formulujte co nejvíce otázek k zadanému tématu, např. na téma: moře, Afrika, počítač, robot,
- Projekty na témata blízká žákům

Inspirativní hry a hlavolamy pro obohacení výuky

Autor: Jitka Fořtková

Příspěvek přináší aktuální seznam her a hlavolamů, které je možné využívat ve výuce nadaných dětí a žáků či práci školního klubu. Hry jsou řazeny dle oblastí rozumových schopností, na které se zaměřují, stručně jsou popsány herní principy a doporučený věk.

Inspirativní hry a hlavolamy pro obohacení výuky

Následující text vám přináší výčet v současné době dostupných a inspirativních her, které je možné využívat při práci s nadanými nebo obecně se všemi žáky, kteří si rádi procvičují svoje rozumové schopnosti. Obecně se dlouhodobě ukazuje, že deskové, společenské a didaktické hry, které mívají často vzdělávací přesah, velmi přirozeně a nenásilně identifikují žáky se zvýšeným rozumovým potenciálem bez stresu z testové situace a nového prostředí. Hry se dají hrát doma s rodiči, ale ty, které vám zde představíme, velmi dobře uplatníte i v rámci mezipředmětových vztahů v klasické výukové situaci nebo ve školním klubu.

Již Jan Amos Komenský zmiňoval nejúčinnější způsob vzdělávání ve slavném díle – Škola hrou. Myslel to tak, že škola by měla žáky bavit, znalosti a dovednosti by měly být předávány hravou formou. Následující hry jsou, každá trochu jiným způsobem a samozřejmě i v jiné oblasti, schopny hráčům různého stáří přinést zábavnou formou rozvoj schopností, znalostí a dovedností.

Hry jsou rozděleny do skupin dle dominantní oblasti, kterou u žáků rozvíjejí a podporují jejich přednosti či kompenzují slabé stránky. Drtivá většina her rozvíjí více složek osobnosti, navíc učí hráče prohrávat i vyhrávat a komunikovat s ostatními. Ze strany žáků (a možná nejen jich) může desková či společenská hra znamenat dokonce vyhledávanou a

preferovanou aktivitu oproti společným výletům, návštěvám muzeí či jiných inspirativních míst.

U každé hry je uveden doporučený věk, kdy je možné s žáky začít danou hru hrát. Tento věk však berte pouze orientačně, u nadaných žáků se velmi často stává, že dané hry jsou schopny hrát mnohem dříve, než uvádí výrobce. Někdy si dokonce jsou žáci schopni vymyslet vlastní pravidla nebo je zajímavým způsobem upravit. Když zkusíte šikovnému dítěti předložit hru určenou pro o dva či tři roky starší, v mnoha případech zjistíte, že právě tyto hry poukazují na jeho akcelerované schopnosti.

Za posledních 10 let se výrazně zvýšil počet výrobců a distribučních firem, které si kladou za cíl rozšiřovat nabídku společenských a didaktických her a zvyšovat tak povědomí mezi českou populací, která je stále charakteristická tím, že když se řekne společenská hra, představí si Člověče, nezlob se! nebo Kloboučku hop!; v lepším případě Dostihy a sázky. Pokud byste se chtěli seznámit s širší nabídkou obdobných her, doporučuji vyhledat firmy Mindok, Albi, Piatnik, Corfix nebo Dino Ravensburger. Následující výčet her není rozhodně vyčerpávající, představuje ty hry, se kterými máme zkušenosti s využíváním sítě herních klubů v naší republice, které fungují u více než 400 základních a mateřských škol a které se dlouhodobě osvědčily.

Verbální hry

Verbální hry jsou aktivity rozvíjející především slovní zásobu, práci s písmeny a slovy. Samozřejmě, v těchto hrách jde také často o taktiku, strategii a lstivost. Tak např. ve Scrabblu nevyhraje ten, kdo sestaví nejzajímavější nebo nejdelší slovo, ale ten, který pro své existující slovo vybere písmena s nejvyšší hodnotou. Verbální hry jsou velmi zábavné a často využitelné pro velmi různé věkové kategorie, dají se ale velmi vhodně zapojit do přímé výukové činnosti.

Scrabble a Kris kros

Hry pro 2 – 4 hráče od 6 let (pravidla jsou jednoduchá, podmínkou je pouze znalost čtení). Hráč musí využít co nejlépe svých 7/8 náhodně vytažených písmen k tvorbě slov na herním plánu. Slova musí navazovat na ta dříve umístěná jako v křížovce. Za každé uplatněné písmeno získá hráč počet bodů přiměřený četnosti výskytu písmene v češtině. Některá políčka na plánu jsou navíc bodově zvýhodněna. Vyhrává hráč s nejvyšším počtem bodů.

Amos český

Hra pro 2 – teoreticky neomezený počet hráčů. Na začátku kola se hází kostkami. Z písmen na kostkách, které mají své bodové hodnoty, sestavujete slova a získáváte body. Kdo má nejvíce bodů, vyhrává.

Křížovky

Samozřejmě se nabízí souvislost s tištěnými časopisy luštěnek a křížovek. V tomto případě mám ale na mysli deskovou hru v malé nenápadné krabičce. Je to hra pro 2 – 4 hráče od 8 let. Každý hráč si vylosuje sadu písmenek (ve tvaru puzzle), ze kterých se v časovém úseku snaží poskládat co nejvíce slov, podobně jako v Scrabblu ovšem bez herní desky. Po vypršení času nastává přesunutí sady písmenek s protihráči a jeho k vám, pak opět začíná

běžet čas na tvorbu slov nyní již se soupeřovou sadou písmenek. Vítězí ten, který získá za jím vytvořená slova více bodů.

Hry s prvky matematiky, počítání

Jde o hry rozvíjející schopnost jednoduchých početních úkonů – sčítání, odčítání, cvičí odhad pravděpodobnosti a logické uvažování.

Ztracená města

Karetní hra pro 2 hráče od 10 let. V průběhu hry hráči vytvářejí expedice, ne každá expedice se vyplácí – je nutno dobře propočítat. Vyhrává ten, kdo získal po třech kolech nejvíce bodů.

Rummikub

Rummikub je originální, celosvětově známá společenská hra s čísly, ve které se pravidelně jednou za dva roky pořádá mistrovství světa. Ve hře se tvoří číselné kombinace, které pomáhají hráčům získat co největší počet bodů. Hra má jednoduchou přípravu a velmi kvalitní komponenty. Pravidla jsou snadno srozumitelná, tak že vám už nic nebrání uplatnit svůj důvtip a kombinační schopnosti. Cílem hry je zbavit se všech kamenů tvořením skupin či postupek z čísel. Kdo má na konci hry nejvyšší skóre, vyhrává. Hra je určena pro 2 – 4 hráče od 7 let a trochu připomíná Žolíky. Oproti nim však vyžaduje mnohem rychlejší uvažování a matematické schopnosti – především práci s čísly.

DaVinci Code

Hra pro 2 – 6 hráčů od 10 let. Cílem hry je odhalit protihráčův kód složený z čísel 0 až 11 černé a bílé barvy. Každý hráč si na začátku hry vylosuje čtyři čísla, která si seřadí dle hodnoty (černá má přednost před bílou). Zbylé se zakrytě umístí doprostřed stolu. Na začátku tahu si hráč jednu číslici vylosuje a snaží se uhodnout některé z protihráčových čísel. Pokud je odhad správný, musí soupeř tuto číslici odhalit. Hráč na tahu může pokračovat nebo si rozšířit svůj kód o vylosovanou číslici a ztížit tak soupeři situaci. Pokud již napoprvé neuhodne, umístí vylosovanou číslici na patřičné místo ve svém kódu.

6 bere

Cílem hry je zbavit se všech očíslovaných karet v ruce. Hráči začínají s deseti kartami a zbavují se jich pečlivým vykládáním do řad. Ale pozor! Šestá karta v řadě bere celou řadu. Vítězem se stává hráč, který na konci hry posbírání nejmeně býčích hlav.

Logické hry

Prvky logického uvažování jsou dominantní pro výčet následujících her. Mezi níže uvedené by patřily např. i šachy nebo dáma. Uvádíme zde několik zajímavých her, které nejsou běžné, ale neměly by uniknout vaší pozornosti.

Matrici (Nikitin 10)

Sada obsahuje 16 kartónových tabulek velikosti 4 x 4, které se budou vyplňovat podle určitého pravidla, které vyplývá z obrázků. Každá tabulka má 16 kartiček pro její vyplnění.

Všechny tabulky mají různý stupeň obtížnosti, jedna hrací sada vystačí k tomu, aby zaujala skupinu z 16 lidí v průběhu 3 – 4 cvičení.

Například, na jedné z tabulek je nutně seřadit předměty podle délky, na jiné zase seřadit předměty zobrazené v levém okraji řádku (čepice, dárky, kytky apod.) podle jejich výšky (například, nízký – vysoký – vysoký – nízký apod.).

Vždyť samotný pojem tabulka je aktivně používán na základní škole, již od první třídy. Avšak samotné tabulky žáci začínají používat spolu s určitým obsahem: aritmetickým (tabulky sčítání a násobení) nebo gramatickým (tabulka pádových koncovek). Napřed vysvětlit žákům samotnou podstatu práce s tabulkou se jeví rozumným východiskem, takovou možnost získávají učitelé s naší hrací sadou Matice.

Sestav čísla (Nikitin 6)

Sada obsahuje táč a 30 dřevěných trámčů s různou výškou (tzv. číselné věže). Na přední straně každé věže jsou zobrazeny barevné proužky, na zadní straně je napsáno kolik jich je (od 1 do 10). Celkem sada obsahuje 13 jednicových věží, 5 dvojkových, 3 trojkové, po dvou kusech věže ve výši 4, 5 a po jednom kuse věže ve výši 6, 7, 8, 9 a 10.

Sestav čtverec (Nikitin 3)

Hrací pomůcka pro rozvoj geometrické představivosti se skládá z 24 čtverců, každý z nich je rozřezán na několik částek různé formy (celkem 85 kusů). Součástky každého čtverce jsou zabaleny zvlášť. Kromě toho sada obsahuje album s úlohami – útvary a formy, které mohou být poskládány z jednotlivých součástí každého čtverce.

Hra přispívá k formování a rozvoji prostorové orientace, zrakové paměti, pozornosti, drobné motoriky rukou, základních znalostí sčítání, kombinatorních návyků: žák se potřebuje naučit kombinovat různé detaily, umět si představit výsledek těchto kombinací a vizuálně oceňovat velikost i soulad forem jednotlivých částek čtverce. Hra naučí rozlišovat barvy a geometrické tvary.

Unikostka (Nikitin 2)

Hrací pomůcka slouží k osvojování vlastností útvarů v prostoru, skládá se z 27 dřevěných kostek stejné velikosti a alba s úlohami. Hrany kostek jsou zbarveny do červena, modra a žluta (existuje dalších 11 možností vybarvení).

Vytvoření objemných konstrukcí podle vzorků formuje a rozvíjí schopnost analýzy, učí kontrolovat vlastní práci a hledat v ní chyby, rozvíjí návyky klasifikace. Hra přispívá k vývoji prostorového myšlení, umožňuje seznámit žáky se světem stereometrie dlouho před studiem této vědy ve škole.

Cihlička (Nikitin 4)

Hrací pomůcka se skládá z 8 nenatřených dřevěných trámčů, majících formu cihly, i alba, který obsahuje úlohy různého stupně složitosti. Sada zavádí do světa modelování a konstruování, přispívá k formování technologických dovedností, návyků výstavby a čtení výkresů.

První úlohy v albu jsou představeny v axonometrickém průmětu, zatím různé konstrukce budou zobrazeny ve třech průmětech (pohled zředu, shora a ze strany). Hra získá jiný význam pro vaše dítě, jestli mu ukážete skutečné výkresy pro dospělé, založené na stejných principech.

Práce s danou pomůckou umožňuje rozvíjet návyky prostorové analýzy a syntézy, prostorovou představivost, cit k symetrii, pomáhá formovat způsobilost k vizuální kontrole za vlastními činy.

Kostky pro všechny (Nikitin 5)

Tato hrací pomůcka seznámí s trojrozměrnými objekty, sada obsahuje 7 různobarevných nerozdělitelných útvarů, sestavených z 27 stejně velkých dřevěných kostek (jeden prvek se skládá z tří kostek, ostatní z čtyřech) a album s 70 úlohami různé složitosti.

Úlohy v albu se postupně komplikují: zpočátku je zapotřebí pochopit, jaká součástka hry je zobrazena ve výkresu, pak sestavit objemný útvar ze dvou součástí. Postupně všechny součástky bude nutné použít při výstavbě. Žák, který propracuje předchozí úlohy z alba, bude důstojným soupeřem pro nepřipraveného dospělého!

Sada slouží k rozvoji prostorové orientace, tvůrčího myšlení a představivosti; pochopení axonometrického průmětu (plochého zobrazení trojrozměrných objektů).

Logické kostky (Nikitin 8)

Hrací pomůcka obsahuje 24 dřevěných kostek. Hrací kostky jsou zbarveny: na každé je namalován jeden ze tří útvarů (kružnice, čtverec nebo hvězda) určité barvy (modrá, zelená, žlutá nebo červená). Součástí hry je i album s úlohami – vzorky, které je nutné sestavit z útvarů zobrazených na horních hranách kostek.

Při hraní se žák učí rozlišovat barvy, geometrické tvary, rozvíjí si nácvik klasifikace, která pak poskytuje základ pro rozvoj klasického myšlení, vizuální paměti a učí se postupovat podle předlohy.

Othello

Hra pro 2 hráče od 8 let. Hráči pokládají kameny na hrací desku tak, aby vždy otočily alespoň jeden soupeřův kámen. Vyhrává hráč, který má na konci hry více kamenů své barvy. Při hře cvičíte logické ušlení, trénujete taktiku a strategii.

Go

Tradiční japonská hra pro 2 hráče od 6 let. Go je strategická a kombinační desková hra, která se hraje na herním plánu s různou velikostí černými a bílými kameny. Pravidla Go jsou velice jednoduchá. Je jich celkem 6 (zahájení partie a střídání tahů, zajímání kamenů, zákaz sebevraždy, zákaz opakování situace na desce – boj o Ko, ukončení partie, počítání výsledku) a dají se vysvětlit během 5 minut. Go je hra umožňující ohromné množství kombinací (řádově několikrát více než šachy), nicméně její filozofie je postavena tak, že ji mohou hrát okamžitě i hráči, kteří se teprve naučili pravidla.

Hlavalam Cube 21

Jedná se o hlavalam v základním tvaru připomínající Rubikovu kostku, ale s jiným typem otáčení i podob jednotlivých dílků než jsou u klasické rubikovky. Jde o český vynález.

Go Getter – Princ a Drak (Kočka a myš, Země a voda)

Hra Kočka a myš (nebo variace s názvem Země a voda, či Záhada mumie) je unikátní logická hra podporující logické myšlení a obrazotvornost. Představuje **24 různých úkonů a 1 001 možných řešení od těch nejjednodušších po ty velmi náročné**. Hrací základna má po obvodu celkem 12 symbolů (figurek). Cílem hry je do pole 3 x 3 vložit 9 kamenů s vyobrazenými cestičkami tak, aby byly spojeny symboly podle zadání. Musíte dávat pozor, jaké symboly (figurky) spojujete! Například je v zadání uvedeno, že nesmíte spojit souvislou cestou kočku a psa. **Pro každý úkol existuje několik možných řešení. Jedno z řešení je vždy uvedeno na zadní straně úkolu.**

Na ledové kře

Umělohmotná skládačka tvořená šesti různými průhlednými dílky, na kterých jsou lední medvědi a ryby. Hra obsahuje 48 úkolů rozdělených dle obtížnosti na 4 sady po 12 úlohách. Pro každý úkol existuje pouze jedno řešení, které je uvedeno v brožurce.

Kontrolní věž – letiště

Umělohmotná skládačka tvořená šesti různými průhlednými dílky s letadly. Hra obsahuje 48 úkolů rozdělených dle obtížnosti na 4 sady po 12 úlohách. Pro každý úkol existuje pouze jedno řešení, které je uvedeno v brožurce.

Tantrix

Tantrix sestává z hracích žetonů, kdy cílem je tvoření uzavřených linií daných barev. S každým dalším žetonem roste i obtížnost řešení. Existují různé úrovně obtížnosti od 4 let až po sady určené pro dospělé. Tantrix není jen napínavá strategická hra pro celou rodinu, ale i sbírka hlavalamů, která nabízí zábavu pro každého. Navíc mohou Tantrix používat rodiče a učitelé jako výbornou mnohostrannou pedagogickou pomůcku, s níž lze dětem – ve smyslu Jana Ámose „škola hrou“ – přiblížit zábavnou formou např. geometrické tvary a formy, seskupování a klasifikaci objektů i třeba dříve tolik obávané množiny. Navíc se žáci naučí řešit problémy, rozpoznávat vzory a rozvinou své prostorové vidění. Všechny tyto dovednosti se hodí jak ve škole, tak i doma. Hra má speciálního distributora, který se specializuje pouze na Tantrix a existuje v mnoha zajímavých variantách.

Abalone

Abalone patří mezi současné nejoblíbenější abstraktní hry pro dva hráče. Hráči se snaží pomocí pohybu svých kuliček vytlačit soupeře z hrací desky. Vždy ale musí mít více kuliček v řadě než soupeř. Pokud má hráč v řadě tři kuličky, s touto řadou nelze hnout. Hra je doporučena pro žáky starší 8 let.

Hry rozvíjející plošnou a prostorovou představivost

Tento typ her rozvíjí orientaci na ploše i v prostoru, pomáhá tak v orientaci v mapách, plánech a nákresech, rozvíjí schopnosti, které jsou velmi užitečné v geometrii a technických oborech obecně. Takovéto hry jsou vhodné pro budoucí architekty, stavaře, či řidiče. Obecně cvičit 2D i 3D představivost je užitečné pro běžnou praxi.

Digit

Hra pro 2 – 8 hráčů od 6 let. Hra obsahuje 5 „sirek“ (modrých tyčinek) a sadu karet, na kterých jsou různé pozice těchto sirek. Úkolem hráčů je vždy přemístěním jediné sirky získat některý tvar, který mají zobrazený na své kartičce. Hra se dá velmi dobře využít i pro práci s předškoláky. Pokud jim např. umožníte přesunout sirky dvě, určitě si brzy osvojí zajímavý princip práce s plochou a bude je hra velmi bavit.

Blokus

Hra pro 2 – 4 hráče od 10 let. Hráč má 21 kamenů své barvy, pokládá je na desku, začne ve svém rohu. Nový kámen se musí dotýkat kamene stejné barvy rohem, ale ne stěnou. Cílem je pokrýt co největší plochu svými kameny. Hra je trochu podobná Tetrisu – rozvíjí plošnou představivost.

Hry na postřeh a vnímání

Hry rozvíjející postřeh a vnímání – tyto schopnosti jsou často intelektově nadanými žáky upozaděny za logikou, matematikou nebo schopnostmi jazykovými, ale stejně jako výše uvedené hry na prostorovou představivost jsou dobrý postřeh a vnímání velmi užitečné v běžném životě. Nadaní žáci často bývají nepozorné a zbrklé. Tyto hry je cvičí trpělivosti a pozornému vnímání okolí. Jsou tedy velmi vhodné pro doplnění her rozvíjející primární intelektové schopnosti.

Set

Hra pro 2 a více (teoreticky neomezeno) hráčů. Na stůl je z hracího balíčku vyloženo 3 x 3 karet a hráči se snaží najít kombinace symbolů na alespoň třech kartách – buď určitou shodu, nebo za určitých okolností naopak žádnou shodu. Hra výborně procvičuje pružné kombinační myšlení; tyto schopnosti se dají postupem času dobře vytrénovat.

Jungle Speed

Hra pro 2 – 8 hráčů od 7 let. Hráči kladou na stůl na svojí hromádku karty a zároveň sledují, jaké karty mají jejich soupeři. Objeví-li se dvě stejné karty, pak se hráči kterým patří, snaží co nejrychleji chytit totem uprostřed stolu. Komu se to podaří, dá svojí hromádku soupeři, který jí i se svojí hromádkou dá dospodu balíčku karet v ruce. Pokud však někdo chytí kolík, aniž by byla na stole karta shodná s jeho, bere všechny karty na stole. Zvítězí hráč, který se zbaví všech svých karet. Hra představuje velmi obdobné prezentace výtvarných symbolů, proto je třeba se velmi dobře soustředit na jejich podobnosti.

Cink

Hra pro 2 – 6 hráčů již od 4 let. Hráči postupně otáčejí horní kartu ze svého balíčku, na které jsou různé druhy ovoce v počtech od 1 do 5 kusů. V okamžiku, kdy se na stole objeví v součtu obrázků na všech obrácených kartičkách přesně 5 kusů (ani více ani méně) některého ovoce, snaží se všichni hráči co nejrychleji cinknout na zvoneček. Komu se to podaří jako prvnímu, bere všechny do té doby vyložené karty. Hráč který posbírá během hry všechny karty, vyhrál. Hra rozvíjí u menších dětí početní schopnosti, u ostatních především postřeh. Zažili jsme u této hry poměrně hodně zraněných (i zlomených) prstů, dlaní a rukou obecně, nicméně je z postřehových her asi ta nezáživnější.

Mám tě! (Mouchy)

Zábavná hra pro děti již od předškolního věku. 2 – 4 hráči si vyberou z barevných plácaček a cílem je co nejrychleji plácnout mouchu na kartičce, která je shodná s barvou mouchy, která se objeví na jedné ze dvou hrozených kostiček. Hra má veselé barevné provedení a je zábavou pro celou rodinu. Na rozdíl od Cinku zde ani nehrozí zranění při lapání po zvonečku J.

Hry rozvíjející paměť, a znalosti

Veškeré schopnosti, které jsou rozvíjeny v následujících hrách, jsou velmi podstatné pro praktický život a zároveň pomáhají při práci s nadanými dětmi. Motorická šikovnost je někdy u nadaných problematická, proto je dobré ji vhodným a nenásilným způsobem u těchto dětí trénovat. Nadaní žáci mívají také excelentní paměť a široký okruh vědomostí. Tyto schopnosti dobře uplatní u znalostních her a mohou se tak vhodně realizovat. Krátkodobá i dlouhodobá paměť jsou nezbytné pro uchování nabytých vědomostí a jejich pozdější syntézu. Proto je vhodné využívat ty hry, které paměť tříbí a pěstují.

Česko

Česko je nová vědomostní hra, ve které najdete 2 400 zajímavých otázek týkajících se České republiky a jejích obyvatel. Otázky jsou rozděleny do šesti okruhů: historie, kultura, příroda/věda/technika, geografie, sport a různé. Znalostní hry bývají velmi oblíbené právě mezi nadanými žáky. Hra má i svou variantu pro mladší děti – Česko Junior a nové varianty s názvem Evropa a Svět.

Hry rozvíjející sociální interakci a komunikaci

Právě nadané děti mívají často problémy s navazováním komunikace, s adekvátní sociální interakcí. Proto jsem do výčtu doporučených her zařadila také hry na rozvoj této oblasti. V této kategorii budou prezentovány hry, které neformálním způsobem tlačí žáky k interakci s ostatními, k vyjednávání, neverbální k neverbální komunikaci či spolupráci.

Activity

Fenomenálně proslulá hra pro 3 a více hráčů (vhodná i pro větší skupiny a kolektivy) od 5 let. Chcete-li popojít figurkou po herním plánu, musíte spoluhráčům do časového limitu sdělit

pojmem, který jste si vytáhli na kartičce. Máte ale vždy stanoven i způsob, jakým musíte onen pojem sdělit – kresbou, pantomimou nebo opisem jinými slovy. Je oblíbenou hrou pro různé společenské akce od narozeninových oslav po večírky se známými. Vzhledem k faktu, že existuje v různých variacích a variantách obtížnosti, jde o naprosto „nadgenerační“ hru. Pro starší žáky je určena revidovaná varianta Activity 2.

Bohnanza

Hra pro 2 – 5 hráčů od 8 let. Každý hráč obchoduje s fazolemi, které zasadil na svých polích a které poté prodává co nejvýhodněji. Čím více stejných fazolí posbíral na svém poli, tím více obdrží zlatých mincí. Bohužel jsou ale hráči nuceni prodat své fazole většinou příliš brzy, než aby z nich získali optimální výnos. S nechtěnými fazolemi, které hráči snižují výnosy, mohou pěstitelé mezi sebou obchodovat. Zajímavým prvkem hry je to, že hra je víceméně bezkonfliktní.

Strategické, komplexní a další zajímavé hry

Do následující kategorie jsme zařadili ty hry, které se dají pro svou komplexnost ztěžít zařadit do některé z předchozích oblastí. Strategické hry trénují logiku uvažování, plánování tahů a tedy celou složitou oblast, kterou nazýváme strategické myšlení. To je pro pracovní i úspěšný život i období školního vzdělávání velmi důležité. Tyto hry mají většinou náročnější pravidla, a proto bývají určeny pro žáky ve věku na přelomu mladšího a staršího školního věku, existují ale i jednodušší varianty pro děti mladšího školního věku a leckdy jsme je bez problémů využívali i s předškoláky. V následujícím výčtu naleznete ty hry, které se nám osvědčily a máme na ně pozitivní zpětné vazby od většího počtu hráčů.

Intriky

Hra pro 3 – 4 hráče od 10 let. Každý hráč hraje za jeden tajný mafiánský spolek, který se snaží pomocí nejrůznějších intrik ovládnout celé město. Hráči si mohou vzájemně škodit, navazovat spojení, obchodovat spolu. To vše s jasným cílem: získat co nejdříve největší vliv.

Alhambra

Hra pro 2 – 6 hráčů od 8 let. V Alhambře vztyčíte věže, založíte zahrady, postavíte arkády a pavilóny – to vše za patřičnou hodnotu. Jedná se o klasickou budovací strategii, kde je podstatné nakupovat za správnou cenu.

Carcassonne

Carcassonne přineslo do herního světa nový herní princip. Hráči postupně příkládáním čtvercových kartiček vytváří krajinu s městy, cestami, kláštery a loukami. Figurku lze umístit pouze na právě přiložené políčko, a to pouze na jeden druh terénu (cestu, hrad, klášter, louku). Při ukončení hradu, cesty nebo obestavení kláštera získává hráč body a také figurku zpět, což je velmi důležité, protože jich má k dispozici omezený počet. Hru je možno hrát v různém počtu hráčů, v každém je trochu jiná.

V Carcassonne lze při hře uplatnit různou strategii. Hráč může vytvářet vlastní cesty nebo města či bojovat o připojení se k soupeřovu městu, cestě nebo i louce. V arzenálu silných

hráčů nechybí ani tahy znemožňující nebo alespoň znesnadňující soupeřům jejich plány (nejčastěji uzavření města). Hra je velmi vhodná pro žáky, které si při ní trénují představivost a kombinační schopnosti!

Osadníci z Katanu

Přeneste se v čase do doby objevných cest. Vaše lodě po dlouhé, úmorné cestě plné strádání dorazily k pobřeží neznámého ostrova, kterému se mu říká Katan. Ale Vy nejste jediný, kdo ostrov objevil. I další neohrožení námořníci se vylodili na pobřeží Katanu. Muži a ženy z Vaší výpravy zakládají první dvě osady. Země je naštěstí bohatá na nerostné suroviny. Postupně stavíte silnice, budujete vesnice, ze kterých později vyrostou města. Veškeré dění na ostrově určuje výměnný obchod. Některých surovin máte dostatek, jiné chybí. Rudu za vlnu, cihly za dřevo – obchoduje se podle aktuálních potřeb na právě zamýšlenou stavbu. Je třeba jednat promyšleně! Osadníci z Katanu znamenali přelom v novodobé historii stolních her. Jsou hrou chytrou i vtipnou zároveň. Obchodování, bez kterého hru nelze hrát, nutí jak k přemýšlení, tak k interakci s ostatními, učí prohrávat a přijímat náhodu, kterou určí kostka ve hře. Tato hra existuje i v zjednodušené variantě pro žáky od 6 let – OSADNÍCI Z KATANU JUNIOR.

Cluedo

Napínavá hra pro 3 – 6 hráčů od 7 let. Hráči se snaží pomocí dotazování a logického úsudku v průběhu hry odhalit, kdo je pachatel, kde, čím a co spáchal, které tři karty jsou ukryty na hrací desce – to znamená ty, které jsou mimo hru.

Bang

Velmi oblíbená dobrodružná hra pro 3 – 8 hráčů od 8 let z prostředí divokého západu. Hráči berou na sebe různé role běžné na Divokém západě – šerif, pomocník šerifa, bandita a renegát. Každá role má svůj úkol. Cílem hry je vtipnou formou „vystřílet“ role nepřátelské a přežít. Taktika hry spočívá v tom, že se snažíte svou identitu (vylosovanou roli) skrývat co nejdéle do konce hry a předstírat roli, která je momentálně vhodná s ohledem na ty hráče, kteří zatím stále „žijí“. Vzhledem k faktu, že jde o velmi oblíbenou hru, v dnešní době má již mnoho rozšíření a herních variant.

- Publikováno:
- FOŘTÍKOVÁ, Jitka. Metodický portál, Články: „Inspirativní hry a hlavolamy pro obohacení výuky“ [online]. 12. 07. 2010.[cit.05. 09. 2010.]. ISSN 1802-4785. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9239/INSPIRATIVNI-HRY-A-HLAVOLAMY-PRO-OBOHACENI-VYUKY.html>>.

Příloha č. 1: Struktura IVP pro mimořádně nadaného žáka

I. Vyplní škola:

Škola	
-------	--

Individuální vzdělávací plán

Jméno a příjmení žáka/žákyně			
Datum narození		Bydliště	
Třída			
Školní rok			

Rozhodnutí o povolení vzdělávání žáka/žákyně podle IVP ze dne	
Zdůvodnění (informace o schopnostech žáka/žákyně, důvody k integraci žáka/žákyně, specifika chování a sociální vztahy, postoj rodičů)	
Zpráva o žákovi/žákyni obsahující např.: <ul style="list-style-type: none"> • intelektové charakteristiky a projevy schopnost vyhledávání a zpracování informací, chápání vztahu příčiny a následku a vztahů mezi jevy, schopnost strukturace a vytváření systémů, schopnost zobecňování, úroveň kritického myšlení, slovní zásoba a zacházení s abstraktními pojmy, doba koncentrace pozornosti, flexibilita a originalita myšlení, paměť apod.; • sociální charakteristiky a projevy potřeba volnosti a aktivity, míra pozornosti k vlastní osobě a zájmům, pozice v sociální skupině, úroveň sociálních dovedností, odvaha riskovat a schopnost argumentace před skupinou, specifika smyslu pro humor, sebepojetí, vztah k autoritám apod.; • tělesné charakteristiky a projevy soulad mezi intelektuálním a tělesným vývojem, specifika, zájem o tělesné aktivity,	

vyspělost motoriky apod.;

- **emocionální charakteristiky a projevy**
citlivost a emocionální vyzrállost, impulsivnost, míra potřeby emocionální podpory a přijetí apod.;
- **učební styl**
pracovní tempo, schopnost adaptace na nové učební prostředí, preference individuální či skupinové práce, samostatnost apod.;
- **motivaci**
vztah vnější a vnitřní motivace, cílevědomost chování a jednání, vytrvalost, unavitelnost;
- **rodinnou anamnézu;**
- **způsob identifikace s vrstevníky a inventáře a úroveň jeho zájmů;**
- **aktivity mimo školu.**

Předměty, jejichž výuka je realizována podle individuálního vzdělávacího plánu	Názvy vyučovacích předmětů v souladu se vzdělávacím programem, podle kterého se žák/žákyně vzdělává.
Školská poradenská, zdravotnická a jiná zařízení, která se podílejí na péči o žáka/žákyni	Odborná zařízení např.: <ul style="list-style-type: none"> • pedagogicko-psychologická poradna • speciálně pedagogické centrum

II. Vyplní školské poradenské zařízení:

Název a adresa školského poradenského zařízení	
--	--

Výsledky vyšetření žáka/žákyně ve školském poradenském zařízení

Jméno a příjmení žáka/žákyně			
Datum narození		Bydliště	
Vyšetření dne			

Kontrolní vyšetření dne			
-------------------------	--	--	--

Výsledky vyšetření žáka/žákyně ve školském poradenském zařízení	
<p>Rozsah a typ nadání žáka/žákyně, oblast nadání*</p> <p>Druh a stupeň postižení žáka/žákyně*</p>	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mimořádně nadprůměrná úroveň rozumových schopností • nadprůměrná úroveň rozumových schopností (celková, ve verbální oblasti, v oblasti matematického myšlení, ...)
<p>Vzdělávací potřeby žáka/žákyně</p>	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zvýšené poznávací potřeby – potřeba nových podnětů • velká zvědavost a zvědavost • schopnost rychlého učení • zájem o diskutování svých názorů • individuální přístup k činnostem (preciznost, originální způsoby řešení apod.) • obliba komplikovanosti v úkolech (např. snaha udělat si úkol těžším), • individuální pracovní tempo (např. pomalé, překotné) • výkyvy, kolísání ve výkonnosti
<p>Míra podpůrných opatření</p>	<p>Např.</p> <ul style="list-style-type: none"> • nízká • střední • vysoká

* nehodící se škrtněte

<p>Způsob poskytování individuální, speciálně pedagogické nebo psychologické péče</p>	<p>Např.</p> <ul style="list-style-type: none"> • integrace v běžné třídě • práce ve speciální skupině • samostudium • zařazení do speciální skupiny na určité vyučovací předměty mimo kmenovou třídu • výuka ve speciální třídě pro nadané žáky • výuka určitých vyučovacích předmětů ve vyšším ročníku • odborné konzultace • samostudium • e-learning • individuální vzdělávání • jiné organizační formy včetně jejich kombinací
<p>Specifika práce s učivem (odborná doporučení pro pedagogickou práci se žákem/žákyní)</p>	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • respektovat aktuální úroveň znalostí a dovedností, dle potřeby obohacovat učivo (probírat více do hloubky, zadávat zvláštní úkoly – problémy k řešení, využívat učební materiály vyšších ročníků apod.) • respektovat případné vlastní způsoby řešení • respektovat individuální tempo; vyhnout se časovému stresu, v případě potřeby prodloužit čas na práci i kontrolu • kontrolovat pochopení zadání úkolu, instrukce, správnost postupu • kontrolovat zaznamenání si zadání domácích úkolů • věnovat žákovi zvýšenou pozornost při přechodech k jiné činnosti • multisenzoriální přístup, zapojení všech smyslů při učení • častěji využívat názor (náčrtky, obrázky, grafy, tabulky, časové osy, schémata, přehledy) • omezit mechanické učení faktů bez širších souvislostí (letopočty, jména, výroky, definice) • nehodnotit pouze výsledek, ocenit každou dobře provedenou část úkolu • hodnotit především obsahovou stránku písemných prací (nikoli úpravu) • další postupy dle uvážení učitele
<p>Doporučené učební, kompenzační a rehabilitační pomůcky</p>	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • encyklopedie, slovníky, krásná literatura • didaktické hry • deskové a karetní hry pro rozvoj jazyka, paměti, strategického a logického myšlení, vizuální představivosti, tvořivého přístupu • soupravy pro přírodovědné pokusy a pozorování • výtvarné, rukodělné materiály a jiné potřeby • DVD a CD-romy • osobní PC

<p>Vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka</p>	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • psycholog • speciální pedagog • asistent pedagoga • tlumočnick • terapeut
<p>Návrh snížení počtu žáků a žákyň ve třídě</p>	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ano, zdůvodnění; • ne
<p>Potřeba navýšení finančních prostředků</p>	
<p>Časové a obsahové rozvržení výuky</p>	
<p>Další doporučení, významné informace z průběhu vyšetření</p>	<p>Např. sociální vztahy. Jedná se o situace, kdy má žák/žákyně:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potíže při navazování sociálního kontaktu • preferování společnosti dospělých nebo naopak mladších dětí • zvýšená nejistota, potíže s adaptací v nových situacích • snížená schopnost orientace v sociálních situacích • konflikty způsobené ztrátou orientace v sociální situaci • potíže s dodržováním pravidel • vnímání dospělých jako partnerů • zvýšená kritičnost vůči sobě i okolí, opravování spolužáků i vyučujících, časté diskutování (i s učiteli) • smysl pro spravedlnost • specifický smysl pro humor atd. <p>V rámci pravidelné péče o žáka lze doporučit např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nácvik schopnosti žáků využít dovednosti k předcházení či řešení sociálních problémů a konfliktů v sociálních interakcích ▪ VTI ▪ relaxační cvičení ▪ individuální terapie ▪ interakční hry ▪ krabice řešení problémů ▪ rozlišování a porozumění emocím – rozvoj empatie ▪ portfolio sociálních dovedností ▪ bodovací systémy „Dokážu to“

	<p>Další doporučení a důležité informace např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • důslednost a srozumitelnost v přístupu k dítěti – jasně a srozumitelně stanovovat pravidla, důsledně, ale empaticky vyžadovat jejich plnění • preferovat kladnou zpětnou vazbu – všímat si spíše momentů, kdy dítě dodržuje stanovená pravidla, ocenit ihned jeho chování • často chválit, oceňovat i snahu a zájem dítěte, oceňovat konkrétní úspěchy • posilovat samostatnost a zodpovědnost • umožnit častější pohybové uvolnění, střídání činností • při nedostatečné zátěži: kolísání pozornosti a výkyvy ve výkonech, krátkodobé soustředění, snížená motivace ke školní práci, vykřikování, nevhodné upozorňování na sebe, neklid, hraní si s učebními pomůckami, nepořádek na lavici
Závěry vyšetření	
Zpracoval	
Podpis, razítko	
Jméno a příjmení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, kontakt	

III. Vyplní vyučující předmětu, jehož výuka je realizována podle individuálního vzdělávacího plánu:

Vyučovací předmět	Název vyučovacího předmětu v souladu se vzdělávacím programem, podle kterého se žák/žákyně vzdělává.
-------------------	--

Individuální vzdělávací plán

Jméno a příjmení žáka/žákyně	
------------------------------	--

Třída		Školní rok	
Vyučující; datum, od kdy žáka/žákyni předmětu vyučuje			
Změna vyučujícího v průběhu školního roku, datum změny			

Vstupní pedagogická diagnostika (aktuální stupeň dosažených vědomostí, dovedností, návyků)	<p>Informace, týkající se např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • úrovně znalostí a dovedností žáka v daném vyučovacím předmětu • specifik nadání žáka v rámci daného vzdělávacího oboru • efektivity žákem volených učebních strategií při osvojování, ukládání, reprodukci i aplikaci učiva a jejich preferenční adekvátnost ve vztahu
Priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka/žákyně	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozvoj komunikace • rozvoj schopnosti týmové spolupráce • sociální adaptabilita • akcent např. na slovní vyjadřování • písemný projev
Učební dokumenty	Název vzdělávacího programu, podle kterého se žák/žákyně vzdělává
Organizace výuky	<p>Způsob organizace výuky např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • integrace v běžné třídě • práce ve speciální skupině • zařazení do speciální skupiny na určité vyučovací předměty mimo kmenovou třídu • výuka ve speciální třídě pro nadané žáky • výuka určitých vyučovacích předmětů ve vyšším ročníku • odborné konzultace • samostudium • e-learning

<p>Pedagogické postupy (metody a formy práce)</p>	<p>Konkrétně rozpracované akcelerační či obohacující metody a formy práce např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • brainstorming • tvořivé úlohy • kreativní čtení a psaní • úlohy rozvíjející vyšší úroveň myšlení • mentální mapování • užívání nákresů • vytváření názorných schémat, časových rozvrhů • vedení účtů a rozpočtů • vytváření počítačových programů • hraní rolí
<p>Používané učební materiály a pomůcky</p>	<p>Přehled učebních materiálů a pomůcek např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učebnice daného ročníku • jiné využívané učebnice • encyklopedie, slovníky, krásná literatura • didaktické hry • deskové a karetní hry pro rozvoj jazyka, paměti, strategického a logického myšlení, vizuální představivosti, tvořivého přístupu; • soupravy pro přírodovědné pokusy a pozorování • výtvarné, rukodělné materiály a jiné potřeby
<p>Způsob zadávání a plnění úkolů</p>	<p>Forma a časové rozložení např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ústně • písemně • e-mailem, • Power-pointová prezentace • dle přiloženého harmonogramu • konkrétně stanovený den v týdnu • během individuální konzultace • na základě vzájemné dohody
<p>Způsob ověřování vědomostí a dovedností</p>	<p>Formy ověřování např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • písemné testy • obhajoby projektů (ročníkové práce, tématické práce) • ústní zkoušení • skupinové práce
<p>Způsob hodnocení</p>	<p>Forma hodnocení např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • známkou • slovně • kombinované hodnocení <p>Četnost hodnocení např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • průběžné

Personální zajištění úprav průběhu vzdělávání žáka/žákyně	<p>Např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • třídní učitel • učitel odborných předmětů • psycholog • speciální pedagog • výchovný poradce • asistent pedagoga • tlumočnick
Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka/žákyně	<p>Seznam těchto subjektů např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • střední škola • vysoká škola • Akademie věd ČR • Středisko volného času
Spolupráce se zákonnými zástupci žáka/žákyně	<p>Oblasti a forma spolupráce např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • způsoby komunikace a její četnost (osobně, e-mailem, telefonicky apod.) • požadavky na domácí přípravu • doporučené aktivity žáka ve volném čase • požadavek na lékařské vyšetření
Dohoda mezi žákem/žákyní a vyučujícím	<p>Konkretizace obsahu smlouvy mezi žákem/žákyní a vyučujícím (pokud byla uzavřena)</p>

Časový a obsahový plán vzdělávání žáka/žákyně	
Období	<p>Časové ohraničení období, pro které je IVP vypracován např.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1. pololetí školního roku ... • 2. čtvrtletí školního roku ... • týden od ... do...

<p>Předpokládané individuální výstupy žáka/žákyně za dané období</p>	
<p>Dodatečné úpravy časového plánu a obsahu učiva</p>	<p>Důvody, vedoucí k úpravám a jejich důsledky např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hluboký zájem žáka o úzce specializované téma v rámci vyučovacího předmětu, • rychlejší osvojení předpokládaných individuálních výstupů, • dlouhodobá hospitalizace žáka ve zdravotnickém zařízení, • obohacení obsahu učiva, • rozšíření obsahu učiva o další tématické celky • přesunutí určitého tématického celku do následujícího časového období.
<p>Prodloužení délky vzdělávání</p>	

Závěry pro další vzdělávání žáka/žákyně	<p>Zhodnocení průběhu a výsledků vzdělávání žáka/žákyně.</p> <p>Případná doporučení pro další období.</p>
---	---

Osoby, zodpovědné za vzdělávání a odbornou péči o žáka/žákyni		Jméno a příjmení	Podpis
Třídní učitel/ka			
	Zkratka vyuč. předmětu		
Vyučující			

Školní poradenský pracovník (výchovní poradce, školní psycholog, školní speciální pedagog)			
Pedagogický pracovník školského poradenského zařízení (PPP, SPC, SVP)			
Zákonný zástupce žáka/žákyně			
Žák/žákyně			

Předpokládaná potřeba navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu, odůvodnění	<p>Navrhovaný rozpočet finančních prostředků na zajištění např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • výukových programů • učebních pomůcek • výukových pobytů • speciálního pedagoga
--	---

V.....dne.....

Podpis ředitele/ředitelky školy.....

Razítko:

Příloha č. 2: Použitá literatura a prameny:

Fořtíková, J.: Talent a nadání. Praha, NIDM MŠMT, 2009

Houška, T.: Školní vzdělávací plán, dostupné na <http://mojeskola.net/svp-a-zabezpeceni-vyuky-mimoradne-nadanych-zaku>

Hříbková, L.: Psychologická problematika talentu a nadání. Praha. Pedagogická fakulta UK. 1995.

Jurášková, J.: Základy pedagogiky nadaných. Praha, IPPP, 2007

Laznibatová, J.: Nadané dieťa. Bratislava, Iris, 2001.

Mazáčová, N.: Metody práce s nadaným žákem na 1. stupni ZŠ a způsoby hodnocení nadaných žáků. přednáška a prezentace

Mönks, F.J., Ypenburg, I.H.: Nadané dítě. Praha, Grada, 2002

Vondráková, E.: Co můžeme udělat pro rozvoj talentů, text vyšel ve sborníku "Letní škola Štířín '96", str. 115-124. Astra 2000 a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Vondráková, E.: Péče o nadané děti jako znak dobré školy, publikováno v Učitelstevských listech č. 3 a 4, listopad a prosinec 2001

kol. autorů: Tvoříme individuálně vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka. VÚP Praha

Fořtíková, J.: Inspirativní hry a hlavolamy pro obohacení výuky, dostupné na <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/9239/INSPIRATIVNI-HRY-A-HLAVOLAMY-PRO-OBOHACENI-VYUKY.html/>

Novotná, L.: Možnosti rozvoje potenciálu mimořádně nadaných ve školním prostředí, dostupné na <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/23/MOZNOSTI-ROZVOJE-POTENCIALU-MIMORADNE-NADANYCH-VE-SKOLNIM-PROSTREDI.html/>

Portešová, Š.: Dvojí vyjimečnost, dostupné na <http://www.nadanedeti.cz/pro-psychology-problemy-dvoji-vyjimecnost>

prameny:

www.ippp.cz

(Institut pedagogicko psychologického poradenství ČR)

www.centrumnadani.cz

(Centrum nadání, PhDr. Jitka Fořtíková, PhD.)

www.nadanedeti.cz

(Psychologický ústav FF MU, Brno, Mgr. Šárka Portešová, Ph.D.)

www.talent-nadani.cz

(Společnost pro talent a nadání, PhDr. Eva Vondráková)